

Vinterboende gav dålig publicitet åt koloniområdet

Före första världskriget byggdes det för få lägenheter, i förhållande till efterfrågan, speciellt i de större städerna. Antalet nytilkomna lägenheter per 10 000 invånare låg på drygt 40 åren 1912 och 1913. Siffran sjönk till 25 lägenheter 1916.¹ Grunden för en verklig och varaktig bostadsbrist var därmed lagd. Därtill kom en hög arbetslöshet och ökade boendekostnader. Staden räknade med att det i början av 1920-talet fanns ca 2000 bostadslösa familjer i Stockholm och att 378 familjer bodde i kolonistugor.² Det var inte särskilt konstigt att den som hade tillgång till en kolonistuga försökte lösa sitt bostadsproblem på detta sätt. Kolonisternas arrendekontrakt tillät visserligen inte att man bodde där på vintern. Men detta ”förbud, som lyckligtvis inte tillämpas efter bokstaven” kunde eller ville man inte ta på fullt allvar.³

Det fanns faktiska skäl till förbudet mot vinterboende. Vattentillgången var obefintlig på vintern, de sanitära förhållandena (toaletter) var inte anpassade för vinterbruk och stugorna var till exempel inte heller vinterbonade. Kolonistugor kallades, inte utan anledning, för lusthus eller sommarstugor.

Fotografi av en Bergshamrastuga från den hårda vintern 1923-24. Just den här stugan var dock inte bebodd vintertid.

Problemet med vinterboende eller ”vinterliggare” i kolonistugor ökade och blev så påtagligt att det blev svårare att blunda för. Koloniträdgårdsrådet hade som uppgift att följa koloniträdgårdsrörelsens utveckling ”inom staden och dess närmaste omgivningar” (till exempel Bergshamra). Rådets sekreterare Anna Åbergsson berättar i en intervju att man redan hösten 1921 skickade ut meddelanden om att kolonisterna måste ha lämnat sina stugor senast första november.⁴ Rådet är skyldigt att se till att förbudet mot vinterboende följs. Men rådet har klart för sig ”att detta för närvarande är omöjligt och att det är nödvändigt att se genom fingrarna med överträdelser under så onormala tider som de nu rådande.”

I det här läget visade man alltså både stor förståelse och tolerans. Men varken förståelse eller tolerans hjälpte så länge grundproblemen med bostadsbrist och arbetslöshet kvarstod. I en

promemoria författad av Åbergsson kan vi läsa följande: "Vintern 1923-24 ökade kvarboarnas antal i oroväckande grad. Den hårda vintern gjorde förhållandena outhärdliga i de dåligt ombonade stugorna."⁵⁵ Det finns också mängder av hjärtskärande och vidriga berättelser, återgivna i dagspressen och koloniträdgårdsrådets papper, om mänsklig misär i stadens utkanter. Just den här besvärliga vintern fanns det, enligt koloniträdgårdsrådet, 424 bebodda kolonistugor i Stockholmstrakten.

DAGENS NYHETER.
Söndagen den 3 Februari 1924

VRÄKNINGSUKAS HOTAR TJUGUSEX KOLONISTER PÅ BERGSHAMRAOMRÅDET
Justitierådet von Seth anser att många bo där på vintern av — "idell slöhet".

England att lära av S
Tecknar ryska: användas för
A VRÄKNIN
Ett hundra spa trafik Ry

Vräkning — ett erinrat straff.
Kolonisterna, heter det, utöfna ofta sina lediga stunder, tyvärr ofta och ofta, på att vräka kolonisterna i sina stugor. Med andra ord, de vräkas till en viss del av sina stugor. Detta är ett erinrat straff, som de kolonisterna utöfna på sina stugor. Detta är ett erinrat straff, som de kolonisterna utöfna på sina stugor.

Några av de hotade kolonistugornas i Bergshamra och en kolonist, som skall vräkas, med sin lilla son.
Alla de så kallade "kolonisterna" i Bergshamraområdet, heter det, utöfna ofta sina lediga stunder, tyvärr ofta och ofta, på att vräka kolonisterna i sina stugor. Detta är ett erinrat straff, som de kolonisterna utöfna på sina stugor.

Kolonisterna i Bergshamra och odlingsällskapet var vana vid enbart positiv publicitet. Dagens Nyheters förstasida den 3 februari 1924 om vinterboende och vräkningar kom därför som en obehaglig överraskning. Ordet ukas i rubriken betyder ungefär påbud eller bestämmelse

Bergshamra drabbades i dubbel bemärkelse. Dels hade man verkliga problem med vinterboende. Dels hade man "oturen" att området uppmärksammades stort i dagspressen och nästan fick symbolisera problemet med vinterboende. Söndagen den 3 februari 1924 dominerades Dagens Nyheters förstasida av budskapet att 26 kolonister i Bergshamraområdet hotades av vräkning. Dessutom fanns "hot, att stugan även måste bortföras från området, allt i enlighet med kontraktets bestämmelser". Justitierådet von Seth, odlingsällskapets ordförande, citerades ha sagt att många bo där på vintern av "idell slöhet", eftersom flera hade bott där mer än en vinter. Tidningen tar helt klart ställning för kolonisterna och jämför med Stockholms stad där inga vräkningar var att vänta. En mellanrubrik klargör att "Stockholm stad intar en förnuftig ståndpunkt." Uppgiftslämnaren är stadens koloniträdgårdsexpedition

vars föreståndare är Anna Åbergsson, som uppenbarligen intar en annan ståndpunkt än sin kollega i odlingssällskapets styrelse.

Justitierådet von Seth uttryckte sig allt annat än diplomatiskt, men han hade i färskt minne att det nya arrendekontraktet tecknades för mindre än två månader sedan och att detta skedde trots byggnadsstyrelsen avoga inställning. Om den här negativa uppmärksamheten hade inträffat före kontraktsskrivningen så är det ytterst osäkert om kolonisterna hade fått en förlängd arrendeperiod. Nyheten om de vräkningshotade kolonisterna i Bergshamra spred sig i en stor del av stockholmspressen.

Skriverierna i pressen måste ha stressat kolonisterna och odlingssällskapet och framtvingat en motaktion veckan efter DN:s förstasida. Bilden av mönsterkolonin Bergshamra var ju hotad. Natten mot lördagen den 9 februari sammanträdde bergshamrakolonisternas rådskommitté (den fungerade som en länk mellan kolonisterna och sällskapet). Man enades om ett uttalande som tillställdes TT och sedan spreds till tidningarna, som snällt och lydigt vidarebefordrade budskapet i söndagstidningarna.⁶ Det var alltså kolonisterna och inte odlingssällskapet, vars förtroende inte var på topp, som uttalade sig och argumenterade i bästa krishanteringsstil. Man pekade på att det, förutom kontraktsbrott gällande vinterboende, förekom ”hyresjobberi” och ockerhyror. Kolonister hyrde alltså ut sina stugor till utomstående och tog alldeles för mycket betalt. Det fanns också anklagelser om vanvård av koloni och ”störande och oanständig levnad” (vad nu det kunde innebära) samt brott mot gällande byggnadsordning. Men det allra viktigaste var att man ville bevaka de övriga och skötsamma kolonisternas intressen. Vi måste komma ihåg att det var 26 av totalt 117 kolonister som hade syndat och utsatt hela området för vräkningsrisk. Mot den stora majoriteten (över 80 procent) hade det inte riktats några anmärkningar.

För Bergshamras del löste sig den här akuta och mycket besvärande situationen förvånansvärt snabbt. Bara ett par dagar efter TT-meddelandet får allmänheten veta att det förmodligen inte blir några vräkningar av kolonister.⁷ ”Ett par har självmant avflyttat.” Några har sålt sin stuga och fått pengar att köpa en bostad i stan. En del ungarlar som hyrt stugor har avflyttat. Ett par familjer som ännu inte har kunnat skaffa sig bostäder har fått en tidsfrist, och så vidare. Det blev därför inte aktuellt med några vräkningar.

I koloniträdgårdsrådets inventering under hösten 1926 anges för Bergshamra 0 kvarboende. Bortsett från några enstaka undantag och återfall i vinterboende, så hamnade koloniområdet aldrig mer i någon liknande situation. Inte ens under 1930-talets depression.

¹ Hyresstegringslagen av den 25 maj 1917. Bakgrund och motivering till lagen.

² Svenska Dagbladet 1923-11-03.

³ Dagens Nyheter 1922-03-08.

⁴ Dagens Nyheter 1922-03-09.

⁵ Stockholm stad. Trafikkontoret. Koloniträdgårdsrådets protokoll. Promemoria 1924-06-14.

⁶ Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet, Nya Dagligt Allehanda, Stockholms Dagblad, Social-Demokraten med flera tidningar 1924-02-10.

⁷ Dagens Nyheter 1924-02-12.